

PRILOG OSTVARIVANJU ODRŽIVOG RAZVOJA

Tihomir Radovanović¹²

Pregledni rad

doi: 10.5937/OdrRaz2501063R

UDK: 316.42:502.131.1

Rezime

Istraživanje razvoja sveta predstavlja verovatno najdelikatniji i najteži zadatak za svakog istraživača. U tome je relativno lakše proučavati prošli nego projektovati složen i veoma zahtevan budući svetski razvoj koji se mora zasnivati na osnovama spasonosnog održivog razvoja. Ipak, i pored te teškoće, za predmet ovog teološko-naučnog rada hrabro je odabrano izučavanje budućeg svetskog održivog razvoja, jer je on do sada integralno slabo istraživan, sa ciljem da se time doprinese uspešnoj primeni tog i takvog budućeg razvoja sveta. Pri tome, za pomoć u izradi ovog rada, njegov autor je naročito koristio auroski zaštićene tekstove svog za publikovanje pripremljenog trodelnog Kompleta monografija iz održivog razvoja (Beograd, 2025).

U tom kontekstu, ovaj rad je usmeren prema identifikaciji osnovnih vrednosti održivog razvoja, što je učinjeno komparativnim korišćenjem kauzaliteta između verskih i naučnih učenja o razvoju čovečanstva – na osnovu čega su u ovom radu identifikovane te zajedničke vrednosti daljeg održivog razvoja čovečanstva. Shodno tome, u ovom radu je prvo obrađen karakter održivog razvoja sa njegovim nosiocima (verom i naukom), zatim prelazak sveta na održivi razvoj i njegova primena, a na kraju su projektovani efekti i trajanje tog razvoja.

Sve to je ovde izvedeno uz napomenu po kojoj će rezultate ovog istraživanja prvo verifikovati adekvatna teološka i naučna javnost, a zatim će to konačno oceniti buduća društvena praksa.

Ključne reči: čovečanstvo, neodrživi razvoj, održivi razvoj, osnovne vrednosti, primena, efekti.

¹² Prof. dr u penziji, pravoslavac, Beograd, R. Srbija, prof.tihomir.r@gmail.com

Uvod

Od svog postanka na Zemlji, prvo uz pomoć empirije i zatim nauke i struke, radi olakšanja svog života i rada, čovečanstvo je uporno i sve intenzivnije ugrožavalo prirodnu okolinu i vodilo mnoštvo prvenstveno eksploatatorskih i sve razornijih ratova. Ta dosadašnja razvojna epoha sveta s razlogom je nazvana epohom neodrživog razvoja koja sada sve više pretila opstanku čovečanstva na planeti Zemlji. Nasuprot nje, naročito uz pomoć nauke i svetskih konstruktivnih vera, definisana je spasonosna epoha budućeg održivog razvoja sveta, sa čijom primenom se sada vrše prvi ograničeni pokušaji¹³.

Primenu definisanog održivog razvoja sveta, kao spasonosnog, sada veoma ometaju zastupljeni razni tehnološki procesi kojima se sve više ugrožava zemljina priroda, kao i sve intenzivniji hegemonistički ratovi – pri čemu je i jedna i druga opasnost dovoljna da uništi čovečanstvo. Izlaz iz toga logično zahteva adekvatnu frontalnu zaštitu prirode i eliminaciju tih ratova. To se jedino može postići očekivanom pobedom multipolarista i zatim radikalnom reformom postojećih (ili formiranjem novih) Ujedinjenih nacija, kao i adekvatnim reorganizacijama svih zemalja i njihovih lokalnih zajednica. Tome valja dodati da svetske vere i nauka još nisu bliže razradile te svetske preobražaje, niti njihovu ulogu u svemu tome.

Upravo zato se prišlo izradi ovog naučno-teološkog rada s namerom da se načelno definisan održivi razvoj sveta teorijski i praktično dublje obradi, kako bi čovečanstvo efikasnije pristupilo svom spasonosnom održivom razvoju¹⁴. U tom kontekstu, za potrebe izrade ovog rada interno je pripremljen i zatim primenjen adekvatan projekat istraživanja, čije osnovne segmente čine:

- problem istraživanja, koji se ovde svodio na traženje odgovora na pitanje: kako treba sistematizovati budući održivi razvoj

¹³ Povodom toga bitno je istaći da, filozofski gledano, spasonosni održivi razvoj ne predstavlja poseban filozofski pravac razvoja čovečanstva, već neminovni pravac daljeg razvoja budućeg čovečanstva koji po opštosti prevazilazi i skoro potire sve dosadašnje poznate filozofske pravce ponuđene čovečanstvu.

¹⁴ U tom kontekstu, u ovom radu se održivim razvojem čovečanstva shvata takav njegov razvoj čije sve delatnosti imaju vremenski trajni karakter (obrazovanje, vera, nauka, zaštita prirode, bezbednost, ekonomija, zdravstvo itd.), tj. karakter održivosti.

sveta da on u primeni bude efikasan? Tako definisan problem ovog istraživanja činio je vodilju predmetnog istraživanja koji je ovde uspešno rešen;

- predmet istraživanja, koji je u ovom radu činilo dublje proučavanje globalno determinisanog spasonosnog održivog razvoja sveta sa aspekta njegove sistematizovane primene - što je takođe u ovom radu uspešno rešeno;
- cilj istraživanja, koji se u ovom radu svodio na efikasno sistematizovanje vrednosti održivog razvoja i definisanje osnovnih faktora njegove uspešne primene – što je isto tako ovde efikasno izvedeno;
- istraživačka hipoteza, koja se u ovom radu zasnivala na stavu po kojem će čovečanstvo svoj dalji sistematizovani održivi razvoj u većini prihvatiti jer mu on obezbeđuje opstanak na Zemlji – čime je ta hipoteza u ovom radu verifikovana;
- metode istraživanja, koje su u ovom radu činile: kauzalna metoda kao opšta, metoda studiranja kao posebna i metoda modelovanja kao pojedinačna. Te metode su primenjene u prikupljanju adekvatne istraživačke građe za ovo teorijsko istraživanje.
- Na osnovu toga sakupljena istraživačka građa u ovom radu je prikladno strukturirana u formi sledećih delova ovog rada:
- održivi razvoj i njegovi nosioci (1. deo), gde su izložene karakteristike tog razvoja, zatim identifikovane njegove osnovne vrednosti, kao i obrađena obeležja vera i nauke koje su osnovni nosioci takvog razvoja;
- prelazak sveta na održivi razvoj (2. deo), kojim se obuhvataju svi bitni faktori na svetskom, nacionalnom i lokalnom nivou, uz deskripciju hodograma realizacije određenih aktivnosti na svim nivoima;
- primena svetskog održivog razvoja (3. deo), unutar čega su projektovane faze te primene (uspostavljanje, uhodavanje, funkcionisanje i unapređivanje tog razvoja);
- efekti i trajanje održivog razvoja (4. deo), koji je posvećen očekivanim bezbednosnim, ekonomskim, socijalnim i drugim pratećim efektima tog razvoja, kao i vremenskom trajanju primene tog razvoja;

- osnovni zaključci, koji proističu iz ovde interpretiranih rezultata ovog istraživanja;
- literatura, u sklopu čega su izloženi i bibliografski podaci izvora koji su korišćeni u funkciji kreiranja ovog rada.

Održivi razvoj i njegovi nosioci

Po svojoj suštini, čovečanstvo je oduvek težilo svom lakšem životu i neprekidnom reprodukovanju na planeti Zemlji – što se može nazvati njegovom kontinuiranom težnjom ka sopstvenom održivom razvoju. Međutim, u svojoj razvojnoj praksi ono je krenulo sa svojim neodrživim razvojem zasnovanim na ružniranju prirode i stalnim i sve žešćim eksploatatorskim ratovima. To je sada posledično dovelo do realne pretnje nestanka čovečanstva koja se jedino može eliminisati frontalnom svetskom primenom spasonosnog održivog razvoja. O takvoj razvojnoj opasnosti i primeni svetskog održivog razvoja vere i nauka počele su se ozbiljnije baviti pre oko 200 godina.

Po njima, shodno prethodnom, neophodni svetski održivi razvoj se definiše takvim razvojem sveta koji može vremenski neograničeno i nesmetano da traje pod uslovima sistemske zaštite prirode, konstruktivnih međunacionalnih odnosa i racionalne potrošnje materijalnih resursa na planeti Zemlji. Ova definicija je izrazito uopštena i ona se može detaljnije razrađivati, na čemu je do sada u svetu nedovoljno rađeno.

U tom kontekstu može se reći da je o vrednostima održivog razvoja u svetu do sada malo pisano, a to predstavlja najvažnije polazište u razradi svetskog održivog razvoja, jer su one osnovne vodilje shvatanja i primene tog razvoja. Da bi se tome doprinelo, ovde će se izvršiti pokušaj identifikacije tih vrednosti primenom metode kauzaliteta po kojoj se ceo kontekst svetskog održivog razvoja posmatra sa aspekta funkcionalnih uzročno-posledičnih odnosa. U tome te vrednosti treba artikulirati sa aspekta opštosti, čime se dolazi do njihove podele na osnovne i izvedene. U tome u osnovne vrednosti svetskog održivog razvoja spadaju: a) uvođenje održivog obrazovanja (kao ključno važne aktivnosti u reprodukovanju profila novih ljudi po zahtevima tog razvoja uz adekvatno vaspitanje), b) očuvanje svetskog mira (radi sigurnosti opstanka čovečanstva), c) zaštita prirode na Zemlji (u funkciji opstanka čovečanstva) i d) obezbeđenja ravnopravnosti svih

država sveta (u njihovim odnosima). Implicitno gledano, izvedene vrednosti održivog razvoja čine: a) konstruktivna nacionalna saznanja (sa svih relevantnih aspekata – bezbednosnih, verskih, naučnih, privrednih i drugih), b) očuvanje svetskog zdravlja (od napada poznatih i nepoznatih pandemija i sl.), c) racionalizovanje potrošnje resursa (u smislu ciklarnog korišćenja postojećih i indentifikacije novih materijalnih resursa) i g) obezbeđenja slobodne samorealizacije novih ljudi (u ispovedanju vera, kretanju, radu, ukupnom životu pojedinaca – bez ometanja njihove okoline). Naravno, sve to treba adekvatno tretirati i organizovati uz puno uvažavanje svih tih vrednosti da bi održvi razvoj sveta bio efikasan.

Radi toga bitno je identifikovati osnovne nosioce održivog svetskog razvoja u koje nesporno spadaju delovanja konstruktivnih svetskih vera (hrišćanstva, judaizma, islama, hinduizma i dr.) sa duhovnog i nauke sa ovozemaljskog aspekta¹⁵.

Kada je u tome reč o konstruktivnom delovanju vera treba istaći njihov nezamenljiv uticaj na sadašnje i naročito buduće vođenje sveta od strane ljudi raslojenih na vernike i nevernike. Pri tome vernici veruju u postojanje i delovanje Boga uz poštovanje njegovih vrednosti, a nevernici u to ne veruju poštujući veoma različite svoje životne vrednosti koje se najčešće svode na bezobzirno lično bogaćenje (koje treba ograničiti), anarhiju, satanizam, globalizam i sl. Povodom toga ključno pitanje verujućih ljudi predstavlja verovanje u svoj zagrobni duhovni život koji je determinisan na razne načine u konkretnim verama (a naročito je ubedljiv činjenicom da je Bogočovek Isus Hristos, kao tvorac hrišćanstva dokazano posle smrti vaskrsao pre više od 2000 godina). Na taj način sa takvim svojim determinisanim zagrobnim životom verujući ljudi veoma suzbijaju svoj iskonski strah od svog definitivnog nestanka nakon telesne smrti, pa je time rastuća većina njih magnetski motivisana da veruje u Boga, nasuprot nevernicima koji po navedenim svojim vrednostima provode svoj ovozemaljski život. Ovome još valja dodati da po svetskim verama dalji duhovni život se za bezgrešne i manje grešne nastavlja u povoljnim (rajskim) uslovima, a za ostale, teže grešnike u nepovoljnim

¹⁵ Povodom toga treba istaći da su najvažnije svetske vere već prilikom svogavnog konstituisanja svoja učenja zasnovala na održivom razvoju sveta, tj. na njihovom vremenski neograničenom trajanju, što podrazumeva da će toliko trajati i celina čovečanstva na planeti Zemlji. Tek nakon toga i nauka se u to intenzivnije uključila.

(paklenim) uslovima, shodno njihovom ponašanju u ovozemaljskom životu. Saglasno tome, logično se može zaključiti da će u budućem održivom razvoju čovečanstva u svetu stalno rasti broj vernika u odnosu na nevernike, čime će vernici ,voditi svet a nevernici će, kao opadajuća manjina, biti marginolizovani – što je izraz volje Boga kao svestvaraoca i svedržioca svega vidljivog i nevidljivog u svemiru¹⁶.

Po svojoj suštini, nauka je ljudska delatnost kojom se otkrivaju istine o prirodi i društvu. Te istine čovečanstvo preko pratećih stručnih tvorevina može konstruktivno ili destruktivno tretirati u samoj praksi. Konstruktivnim tretiranjem novih naučnih istina olakšava se rad i život ljudi na Zemlji, dok destruktivno tretiranje tih istina vodi nestanku čovečanstva (proizvodnja i upotreba oružja, produkcija otrovnih materija za uništavanje ljudi i dr.). U tome, u principu, po učenjima svojih vera, značajna većina istinskih vernika naklonjena je konstruktivnom korišćenju naučnih istina, nasuprot većine nevernika koji u svom delovanju teže destruktivnom korišćenju naučnih saznanja. Drugim rečima, ovi trendovi se svode na to da su vernici sa takvim odnosom prema primeni naučnih saznanja naklonjeni istinskom svetskom orživom razvoju, a većina nevernika je usmerena u suprotnom pravcu. Upravo iz tih razloga, pored već istaknutog, može se konstatovati da je konstruktivna primena naučnih saznanja sa svoje strane drugi ravnopravni nosilac održivog razvoja sveta (Ani, Raiden, 2021).

Povodom izloženog treba konstatovati da između učenja vera i nauke postoje određene razlike i identičnosti. Kada su u pitanju razlike, naročito treba istaći da se one pojavljuju sa aspekta njihove osetljivosti, gde su sva učenja u verama neopipljiva (apstraktna), a u nauci su ona fizički opipljiva (konkretna). Druga bitna razlika se odnosi na mesta realizacije ljudskih života, po kojima svoj početni život ljudi ostvaruju na planeti Zemlji, a svoj zagrobni duhovni život nastavljaju na nebu (u zavisnosti od toga da li su vernici ili nevernici). S druge strane, kada je

¹⁶ U tome je naročito indikativno mišljenje poznatog francuskog filozofa i književnika Voltera. Naime, njegovu poznatu misao „Da Bog ne postoji, trebalo bi ga izmisliti“ treba tumačiti da je po njemu Bog stvorio čovečanstvo i zakone njegovog postojanja koje bi čovečanstvo moralo da poštuje radi svog opstanka, čak i da Bog ne postoji. U protivnom, s obzirom na svoju deformisanu volju čovečanstvo bi ubrzano nestalo.

u pitanju identičnost vera i nauke, ona se prvenstveno svodi na njihov isti tretman održivog razvoja čovečanstva na Zemlji, s obzirom na to da oba ova učenja imaju iste opšte vrednosti tog razvoja koje su u ovom radu ranije pobrojane i objašnjene.

Saglasno tome, zbirno gledano, logički proističe da su konstruktivna učenja vera i nauke noseći faktori održivog razvoja sveta, s tim što dejstvo vera u tome prvenstveno ima idejnu, a nauke i njene stručne primene pretežno operativnu ulogu. Otuda i sledi potreba da ta dva osnovna nosioca uspešnog održivog razvoja sveta sa svojih strana treba da adekvatno u budućnosti međusobno sarađuju, potiskujući time negativna dejstva opadajuće manjine nevernika (Fazona, Q, 2018, pp. 86-98). Sve ovo ukazuje na potrebu daljeg usaglašenog delovanja vera i nauke u daljem spasonosnom održivom razvoju sveta. Naravno, u toj i takvoj saradnji vera i nauke, vere će koristiti svoja učenja, a nauka svoje tehnologije, uz uslov da svaka od ove dve strane mora respektovati ovde izložene (ili slične) vrednosti daljeg spasonosnog održivog razvoja sveta¹⁷.

Prelazak sveta na održivi razvoj

Po svojim karakteristikama dalji neminovni svetski održivi razvoj predstavlja do sada najveći poduhvat čovečnstva. Kao što je u ovom radu već rečeno, taj razvoj je u svetskim verama i nauci načelno poznat, ali je on sa aspekt primenljivosti i u toj oblasti dobrim delom nepoznat (Hannah, R. 2024). Upravo zbog toga frontalni prelazak čovečanstva na neminovni održivi razvoj treba sistematično projektovati, što će se u ovom radu načeno učiniti. Sve to će se zasnivati na ovde već projektovanim vrednostima svetskog, nacionalnog i lokalnog održivog

¹⁷ U tome, u budućnosti treba računati da se sve svetske vere nalaze u stalnom međusobnom konkurentskom odnosu vezanom za privlačenje vernika, pri čemu one u toj oblasti treba da neguju zdravu konkurenciju u kojoj će pobeđivati one vere koje su po svojim učenjima najubedljivije. U tome će verovatno izvesnu prednost imati hrišćanstvo (naročito pravoslavlje u njemu) s obzirom na svoje učenje po Isusu Hristu, kao Bogočoveku i njegovom Vaskrsenju iz mrtvih koje je naučno dokazano. U tome treba računati da će sve vere u budućnosti po svom opštem tretiranju Boga kao stavaraoca čovečanstva sve manje isticati veštačke razlike među nacijama u smislu njihove izabranosti i izuzetnosti, jer te razlike ne potiču od Boga već od namera nekih najjačih nacija radi njihovog vladanja svetom.

razvoja korišćenjem adekvatnog hodograma potrebnih aktivnosti koje se svode na: eliminaciju tekućih i novih hegemonističkih ratova, adekvatno reorganizovanje postojećih (ili formiranje novih) Ujedinjenih nacija, organizovanje prikladnog nacionalnog održivog razvoja, kao i kreiranje posledičnog lokalnog održivog razvoja (Leal, F, 2022, pp. 12-25).

U tom kontekstu, kada je pitanju eliminisanje tekućih hegemonističkih ratova, treba istaći da će taj proces podugo trajati i da će se on logički završiti pobedom većinskih multipolarista koji se zalažu za punu suverenost svih nacionalnih država, zatim za svetski mir, kao i konstruktivnu nacionalnu saradnju – što je bogougodno i odgovara poštovanju izloženih opštih vrednosti svetskog održivog razvoja. Naravno, sva ova zamena rata mirom je veoma složena i teška, ali za nju buduće čovečanstvo mora da se izbori, jer je ona ključni uslov za prelazak sveta sa neodrživog na svoj održivi razvoj¹⁸.

Nakon eliminacije tih ratova čovečanstvo mora da priđe adekvatnoj održivoj reorganizaciji postojećih (ili formiranju novih) Ujedinjenih nacija uz prateću reformu svih drugih svetskih organizacija, što treba da se zasniva na ovde projektovanim (ili korigovanim) opštim vrednostima svetskog održivog razvoja, čime bi nove Ujedinjene nacije prerasle u istinsku vodeću svetsku insituciju koja će brinuti o adekvatnom svetskom održivom razvoju u preventivnom i operativnom smislu. U tome u budućoj povelji Ujedinjenih nacija naročito treba istaći punu suverenost uključenih nacionalnih država, potrebu uvođenja održivog obrazovanja sveta, kao i neophodnost ograničenja bogatstva pojedinaca. Što se tiče ravnopravnosti uključenih nacionalnih država, sve one u svim aktivnostima novih Ujedinjenih nacija treba da imaju isti tretman i garantovanu svoju suverenost. Kada je reč o uvođenju održivog obrazovanja i posledičnog vaspitanja novih ljudi, pored pominjanja toga u povelji, nove Ujedinjene nacije treba da donesu poseban akt o osnovama tog obrazovanja (poznavanju održivog razvoja, izučavanju svetskih kultura i profesionalnom usmeravanju pojedinaca u granama održivog razvoja), koje će uključene nacionalne države adekvatno razraditi saglasno svojim specifičnostima. Najzad, kada je u pitanju ograničenje bogatstva ljudi to načelno treba da

¹⁸ Za koncept miroljubivog sveta veoma se zalaže nova međunarodna organizacija BRIKS koja okuplja sve više zemalja. Upravo zbog toga je ovde data prognoza o pobedi multipolarista u tekućim ratovima.

regulišu nove Ujedinjene nacije, pa da zatim to konkretizuju uključene nacionalne države. Ovo je veoma važno učiniti, jer najbogatiji ljudi (većinom nevernici) u svetu i nacionalnim državama su to bogatstvo pretežno surovo ostvarili, pa s te pozicije najčešće negativno utiču na svetske organizacije i vlasti nacionalnih država težeći da oni u tom razvoju imaju vodeću ulogu negativnog karaktera.

Iza toga, svaka od uključenih nacionalnih država u nove Ujedinjene nacije treba da, poštujući organizovani svetski održivi razvoj, pristupi organizovanju sopstvenog održivog razvoja, što treba neometano i organizovano učiniti. U tome, verovatno bi bilo dobro da nove Ujedinjene nacije načelno modeluju prelazak uključenih zemalja na svoj održivi razvoj, koji bi svaka zemlja to prilagodila svojim razvojnim interesima. Unutar takvog uzornog modela, radi uspešnog prelaska zemalja na svoj održivi razvoj dobro bi bilo organizovati adekvatne edukacije probranih lokalnih kadrova naročito iz upravljanja, planiranja i preduzetništva unutar svih lokalnih zajednica svake zemlje.

Sa aspekta vremenskog trajanja, završetke navedenih pripremi aktivnosti za frontalni prelazak sveta na neminovni održivi razvoj teško je prognozirati. U tome neke procene se kreću da će taj prelazak trajati 5-10 godina, dok druge prognoze ocenjuju da za sve to treba preko jedne decenije. Međutim, u svakom slučaju te pripreme treba što pre završiti kako bi novi svet ubrzano krenuo u svoj dalji vremenski neograničeni spasonosni održivi razvoj.

Primena svetskog održivog razvoja

Nakon uspešnog završetka pripreme za uvođenje svetskog održivog razvoja krenulo bi se sa njegovom primenom, koju treba da karakterišu faze uhodavanja, ostvarivanja i unapređivanja. Njihovo vremensko trajanje takođe je teško prognozirati i približno bi moglo da traje: uhodavanje oko godinu dana, ostvarivanje trajno i unapređivanje takođe trajno. Pri tome tokom uhodavanja celine budućeg svetskog održivog razvoja međusobno bi se usklađivala sva delovanja na svetskom, nacionalnom i lokalnom nivou. Iza toga bi zastupljeni održivi razvoj realizovali najkompetentniji pojedinci na svim nivoima. Najzad, primenjeni takav ukupni održivi razvoj bi se stalno usavršavao obostranim dejstvom naučnih i verskih doprinosa.

U primeni, takav budući svetski održivi razvoj, s obzirom na njegove utvrđene vrednosti, hijerarhijski bi se ostvarivao bez osetnije birokratizacije i prisile. To ujedno podrazumeva da konkretne aktivnosti u primenjenom sistemu svetskog održivog razvoja naučno i verski vode kompetentni kadrovi na efikasne sistemске načine ne kao zadate već kao logične s obzirom na buduće prirodne i društvene zahteve na planeti Zemlji¹⁹. Sve ovo zajedno treba da omogući pomenuta primena adekvatnog održivog obrazovanja i vaspitanja po kojoj će novi svet voditi većinski vernici, a manjinski nevernici će u tome imati sve manju trpnu ulogu (Radovanović, T. 2023., str. 86-124).

Efekti i trajanje održivog razvoja

Efekte uspostavljanja i trajanja ovde izloženog održivog razvoja sveta najbolje je posmatrati sa bezbednosnog, ekonomskog, zdravstvenog i samorealizacionog aspekta.

Što se tiče bezbednosnog aspekta, treba istaći da se čovečanstvo primenom izloženog svetskog održivog razvoja oslobađa pretnji od međusobnog ratovanja, kao i pretnji od ugroženosti prirode. Na taj način budući ljudi će se od tih pretnji stalno oslobađati čime će kontinuirano podizati kvalitet svog života na Zemlji.

Gledano sa ekonomskog aspekta, navedenom primenom ovde projektovanog svetskog održivog razvoja u odnosu na ulaganja u zaštitu prirode i eliminaciju ratova, čovečanstvo će mnogo više dobijati intenziviranjem privrednih aktivnosti, čime će se stalno podizati kvalitet života na Zemlji. To će se naročito ostvarivati nesmetanom privrednom međunacionalnom saradnjom na osnovama tržišne ekonomije i racionalizacijom potrošnje svih vrsta materijalnih resursa.

U takvom opštem ambijentu, prvenstveno uz pomoć nauke, nesmetano će se razvijati zdravstvena zaštita novih ljudi, koji će time duže i kvalitetnije živeti u ovozemaljskom trajanju.

¹⁹ U tome naročitu pažnju treba posvetiti izboru verskih i nacionalnih lidera u primeni svetskog održivog razvoja koji radi sopstvene uspešnosti u tim vodećim ulogama treba da budu naročito kompetentni iz oblasti održivog obrazovanja i poštovanja opštih vrednosti održivog razvoja na nacionalnim nivoima i celini svetskog održivog razvoja.

Najzad, sve ovo zajedno ukazuje da će novi ljudi u primeni ovde izoženog svog održivog razvoja veoma dobiti sa aspekta sopstvene samorealizacije (preko verskih sloboda, rasta životnog standarda, izbora svog profesionalnog rada, bavljenja raznim hobijima i dr.).

Time se uopšteno može reći da čovečanstvo, uvođenjem svog održivog razvoja, veoma dobija gledano sa svih relevantnih aspekata. Upravo to je ono što treba da mobiliše buduće ljude da prihvate svoj spasonosni održivi razvoj, a ne da ga shvate kao svoj dodatni teret suprotan ovde projektovanim vrednostima održivog svetskog razvoja. Naravno, ovo treba da ostvaruju novi ljudi na planeti Zemlji koji ne mogu da utiču na menjanje svemira, jer te domete oni nemaju.

Što se tiče trajanja projektovanog održivog razvoja sveta u ovom radu, ono ima vremenski neograničeno vreme trajanja koje se može poremetiti samo svemirskim promenama na koje čovečanstvo takođe nema uticaja.

Osnovni zaključci

Izložena razmatranja u ovom radu o nužnom napuštanju dosadašnjeg neodrživog razvoja sveta i neminovnog njegovog daljeg održivog razvoja, omogućuju izvođenje sledećih glavnih zaključaka:

- neophodnost zamene dosadašnjeg neodrživog sa održivim razvojem sveta očigledno predstavlja najkurpniji poduhvat čovečanstva koji nije dovoljno idejno i operativno konstituisan. Zbog toga cilj ovog rada je da se njime doprinese adekvatnom konstituisanju teorije održivog svetskog razvoja da bi se ona uspešno primenila u takvom ogromnom poduhvatu;
- u tom kontekstu, u ovom radu je prvo kritički obrađena teorija neodrživog i održivog razvoja sveta sa ulogom svetskih vera i nauka u tome, kao nosilaca celokupnog razvoja čovečanstva. U tome je jasno konstatovano da čovečanstvo, radi svog opstanka, mora napustiti svoj dosadašnji neodrživi razvoj (prožet eksploatatorskim ratovima i ugrožavanjem prirode), umesto kojeg treba da krene u svoj dalji održivi razvoj (zasnovan na suprotnim principima). U tom kontekstu, u ovom radu su definisane osnovne i izvedene vrednosti održivog razvoja sveta sa ulogama konstruktivnih vera i nauke kao osnovnih nosilaca tog budućeg razvoja, u čemu zbog definisanog verskog

zagrobnog života, prevagu čine vernici, a manjinski nevernici imaju sve manji uticaj;

- iza toga u ovom radu je obrađen prelazak sveta na održivi razvoj koji vere i nauka treba da vode saglasno karakteru i definisanim vrednostima održivog razvoja sveta. U tome je konstantovano da se uspešan održivi razvoj sveta može jedino primeniti eliminacijom hegemonističkih ratova s pobedom multipolarista, zatim radikalnom reformom (ili formiranjem novih) Ujedinjenih nacija na ravnopravnim i saradničkim odnosima, kao i adekvatnim reformama održivog karaktera svih njenih zemalja kao članica. U tome je bitno istaći potrebu nacionalnog ograničavanja bogatstva najbogatijih ljudi jer su oni, kao pretežno nevernici, svoje ogromno bogatstvo stekli koruptivnim metodama i time teže globalističkoj satanizaciji sveta;
- nakon toga, u ovom radu je projektovana primena održivog razvoja sveta na definisanim vrednostima tog razvoja u smislu uhodavanja, funkcionisanja i unapređivanja, s konstatacijom da će on korisno poslužiti čovečanstvu sa svih njegovih interesnih aspekata;
- suštinski gledano, u ovom radu je istaknuto da se uvažavanjem navedenih opštih vrednosti čovečanstva u njegovom daljem neminovnom održivom razvoju ostvaruje njegova iskonska težnja da svako u svom trajanju sebe što kompletnije samorealizuje. Međutim, vremensko trajanje te lične samorealizacije kod vernika obuhvata i ovozemaljski, fizički život i zatim posmrtni nebeski duhovni život, a kod nevernika to važi samo za ovozemaljski život. Upravo zato će u budućem čovečanstvu neminovno stalno rasti obim vernika u odnosu na nevernike, čime će vernici, kao rastuća većina, logički vladati svetom. Ovakva konstatacija direktno utiče na dopunu filozofije po kojoj njen osnovni smer treba da čini filozofija održivog razvoja;
- najzad ovome valja dodati da su u ovom radu identifikovane neke nove naučne i verske informacije kojima se težilo obogaćivanju teorije održivog razvoja sveta. Naravno, sve ovde napisano prvo će verifikovati adekvatna verska i naučna

javnost, a zatim će sve to konačno oceniti buduća svetska praksa.

Literatura

1. Aleksandar M, (2006), *Život posle smrti*, Hram Svetog Aleksandra Nevskog, Beograd
2. Ani Raiden, Andrew King (2021), *Social Value, Organizational Learning, and the Sustainable Development Goals in the Built Environment*, Resources, Conservation and Recycling, Volume 172, 2021, p. 105663, Elsevier BV
3. Farzana Quoquab, Fong Teng, Jihad Mohammad, Ramayah Thursamy (2018), *Driving Green Consumerism Through Strategic Sustainability Marketing*, IGI Global
4. Hannah R. (2024), *Not the End of the World*, Little Brown Spark
5. Leal Filho, W., Levesque, V., Sivapalan, S. (2022), *Social values and sustainable development: community experiences*. Environ Sci Eur 34, 67.
6. Radovanović, T., (2023), *Održivi razvoj sveta*, Udruženje Fokus – Evropa, Požarevac
7. Ruo Xi H., Alessandro. P, and Agostino M. (2024), *Values-Based Education for Sustainable Development (VbESD): Introducing a Pedagogical Framework for Education for Sustainable Development (ESD) Using a Values-Based Education (VbE) Approach Sustainability* 16(9), 3562;
8. SPC (2012), *Sveto pismo Starog i Novog zaveta*, Sveti arhijeresjki sinod SPC, Beograd
9. Tomalin E. (2019), *Religion and the Sustainable Development Goals*, Reviw of Faith, pp. 102-118.

CONTRIBUTION TO ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Tihomir Radovanović²⁰

Abstract

Researching world development is probably the most delicate and difficult task for any researcher. In this respect, it is relatively easier to study the past than to project a complex and very demanding future world development, which must be based on the foundations of sustainable development. Nevertheless, despite this difficulty, the study of future world sustainable development was bravely chosen as the subject of this theological-scientific work, because it has so far been poorly researched in an integral manner, with the aim of contributing to the successful application of such and such future development of the world. At the same time, to help in the preparation of this work, its author used the Auroski-protected texts of his three-part Compendium of Monographs on Sustainable Development (Belgrade, 2025) prepared for publication.

In this context, this work is directed towards the identification of the basic values of sustainable development, which was done by comparative use of causality between religious and scientific teachings on the development of humanity - on the basis of which these common values of further sustainable development of humanity were identified in this work. Accordingly, in this paper, the character of sustainable development with its carriers (faith and science) is first discussed, then the transition of the world to sustainable development and its application, and finally the effects and duration of that development are projected.

All this is presented here with a note that the results of this research will first be verified by an adequate theological and scientific public, and then it will be finally evaluated by future social practice.

Keywords: *humanity, unsustainable development, sustainable development, basic values, application, effects.*

Datum prijema / Date of arrival: 10.03.2025.

Datum prihvatanja / Accepted date: 26.05.2025.

²⁰ Prof. PhD in retirement, Orthodox, Belgrade, R. Serbia, prof.tihomir.r@gmail.com